

УДК 338.43:351.863

DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V53(2025)-22

Кукіна Н. В., кандидат економічних наук, доцент, завідувачка кафедри маркетингу, Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя, Україна

ORCID ID: 0000-0003-3204-0624

e-mail: kukinanatala81@gmail.com

Трусова Н. В., доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, обліку та оподаткування, Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя, Україна

ORCID ID: 0000-0001-9773-4534

e-mail: trusova_natalya5@ukr.net

Глобальні зміни в розвитку експортного потенціалу зернового підкомплексу аграрного сектора економіки України

Анотація. У статті досліджуються глобальні зміни в експортному потенціалі зернового підкомплексу аграрного сектора України шляхом ідентифікації їх впливу на зовнішньоторговельні можливості суб'єктів виробництва. Обґрунтовано, що під час дії воєнного стану розвиток зернового підкомплексу України відзначається негативною тенденцією. Розірвання вже сформованих інтегрованих горизонтально-вертикальних об'єднань призвели до обмеження експортних потужностей зернового підкомплексу, а також до зниження рівня інтенсифікації виробництва зернових і зернобобових культур. Проаналізовано ринок країн ЄС, який є цільовим для суб'єктів зернового підкомплексу України та відзначається не лише високим рівнем ємності, платоспроможності, але й еталонними стандартами ведення конкурентної боротьби, забезпечення якості й безпеки продовольства, із орієнтацією на досягнення високого рівня конкурентоспроможності зернової галузі України. Збереження щомісячних темпів експорту зерна в діапазоні 3,5-4,0 млн тонн дозволяє Україні повністю використати експортний потенціал зернового підкомплексу в галузевій системі аграрного сектора економіки. Представлено баланс виробництва та постачання країнами-експортерами пшениці на світовий ринок. Визначено динамічний тренд зниження експорту української пшениці на світовому ринку під час дії воєнного стану. Обґрунтовано економічні інструменти нарощування експортного потенціалу зернового підкомплексу в галузевій системі аграрного сектора України. Ідентифіковано компоненти експортного потенціалу зернового підкомплексу, які відіграють важливу роль у розширенні меж зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів виробництва та забезпеченні підтримки їх зовнішньоторговельних можливостей в умовах глобальних викликів та змін. Визначено пряму залежність ВВП від фактичного обсягу експорту продукції зернового підкомплексу України. На найближчу перспективу розраховано песимістичні та оптимістичні прогнози щодо нарощування експорту продукції зернового підкомплексу від Національного банку України, Світового банку та Міжнародного валютного фонду.

Ключові слова: експортний потенціал; глобальні виклики; зерновий підкомплекс; аграрний сектор; світовий ринок; зовнішньоторговельні відносини.

Kukina Natalia, PhD in Economics, Associate Professor, Head of the Department of Marketing, Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University, Zaporizhzhia, Ukraine

Trusova Natalia, Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Finance, Accounting and Taxation, Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University, Zaporizhzhia, Ukraine

Global Changes in the Development of the Export Potential of the Grain Sub-Complex of the Agrarian Sector of Ukraine

Abstract. Introduction. This article examines global changes in the export potential of Ukraine's agricultural grain sector by identifying their impact on production entities' foreign trade opportunities. It substantiates that the development of Ukraine's grain sub-complex is marked by a negative trend during the war period. The dissolution of integrated horizontal-vertical associations formed previously limited the grain sub-complex's export capacity and decreased the level of intensification of grain and legume crop production.

The purpose of the study is to study global changes in the export potential of the grain subcomplex of the agricultural sector of Ukraine by identifying their impact on the foreign trade opportunities of production entities.

Results. The EU market, a target market for Ukraine's grain sub-complex and characterized by high capacity and solvency as well as reference standards for competition, quality, and food safety, has been analyzed for its potential to increase the competitiveness of Ukraine's grain industry. Maintaining monthly grain export rates in the range of 3.5–4.0 million tons enables Ukraine to maximize the export potential of the grain sub-complex within the agricultural sector of its economy. The

¹Стаття надійшла до редакції: 15.08.2025

Received: 15 August 2025

balance of wheat exporting countries' production and supply to the world market is presented. A dynamic trend of decreasing Ukrainian wheat exports to the world market during the period of martial law in Ukraine has been identified.

Conclusions. *The economic instruments for increasing the export potential of the grain sub-complex within Ukraine's agricultural sector are substantiated. The components of the grain sub-complex's export potential are identified. These components play an important role in expanding the boundaries of production entities' foreign economic activity and ensuring support for their foreign trade opportunities in the face of global challenges and changes. The direct dependence of Ukraine's GDP on the actual volume of exports of grain sub-complex products is determined. Pessimistic and optimistic export forecasts from the National Bank of Ukraine (NBU), the World Bank, and the International Monetary Fund (IMF) are calculated for the near future.*

Keywords: *export potential; global challenges; grain sub-complex; agricultural sector; world market; foreign trade relations.*

JEL Classification: *E22; Q13; Q16; Q55.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі соціально-економічного розвитку України товаровиробники зернового виробництва стикаються з перешкодами, зокрема із жорсткою конкуренцією, зовнішніми політичними та економічними чинниками. Особливо це відчутно почало проявлятися під час воєнного вторгнення країни-агресора проти України, коли нестабільне політичне середовище призвело до послаблення стану логістичної інфраструктури та національного регулювання ринку сільськогосподарської продукції. В довоєнному періоді, Україна входила до ТОП-10 країн світу з виробництва продукції зернової та олійної групи, із помірними витратами та більш високою економічною продуктивністю людських ресурсів, а також стійкою пропозицією щодо задоволення потреб ринку сільськогосподарської продукції.

Подолання складних викликів, з якими стикається країна, вимагає трансформаційних дій, що охоплює принципи сталості та усунення наслідків воєнного стану, які, з початку повномасштабного втручання країни-агресора, спричинили розрив продовольчої ланки між товаровиробниками зернового напрямку, збільшили кількість депресивних територій, екологічне та радіаційне їх забруднення, що призвело до загрози формування агросировинного експортного ринку України. Тобто, ринок продукції зернового підкомплексу, в сучасних умовах потребує формування дієвих інструментів інтенсивного розвитку на тих територіях, де сконцентровано високий рівень життя сільського населення, і, саме, в тих регіонах, де краща демографічна ситуація. Водночас, така ситуація обмежила використання всіх можливостей державної політики щодо стимулювання експортного потенціалу зернового підкомплексу та не дозволила в повній мірі використати його можливості як на внутрішньому, так і на зовнішньому сільськогосподарському ринку для лобювання інтересів українських товаровиробників, які намагаються в тяжких умовах збільшити додану вартість.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Необхідно відмітити, що зовнішньоекономічні бар'єри, що виникають у структурних ланках експортного потенціалу зернового підкомплексу України, які визначаються політичними, економічними, соціальними та іншими чинниками із

різноспрямованою дією, формують тенденції й особливості експортної діяльності на рівні окремої країни або регіону, галузі. Водночас, безпосередніми учасниками зовнішньої торгівлі є сільськогосподарські підприємства, ефективність господарської діяльності яких значною мірою залежить від економічного та регуляторного середовища, у якому оперує бізнес. Основними експортними бар'єрами виступають тарифні (мита, квоти) і нетарифні обмеження, відшкодування ПДВ, валютний контроль. Ці питання розглядаються в регулюванні зовнішньоекономічної діяльності, виробничого та експортного потенціалу аграрного сектора економіки, які досліджувались у працях В. Колодійчука [10], І. Авксентієва [1], О. Яценко [16], М. Андрушко, Р. Дудяк, В. Колодійчук [2], Ю. Герушенко [4], І. Зрайло [9], Ю. Гуменюка [5], Н. Міценко, Б. Іванова, Є. Шаповалова [11], О. Семененко [14], Я. Олійника, С. Запотоцького [12], Н. Буняка [3] та інших. Проте динамізм зовнішнього конкурентного середовища, особливості внутрішніх економічних та суспільно-політичних реалій, поточні тенденції щодо розвитку сільськогосподарських підприємств-експортерів зерна потребують додаткових досліджень при змін геополітичного простору та глобальних викликах. Особливо актуальними та важливими є аспекти системності, комплексності, етапності та цільової орієнтації державної політики в цій сфері.

Формулювання цілей дослідження. Метою дослідження є вивчення глобальних змін в експортному потенціалі зернового підкомплексу аграрного сектора України шляхом ідентифікації їх впливу на зовнішньоторговельні можливості суб'єктів виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під час дії воєнного стану розвиток зернового підкомплексу України відзначається негативною тенденцією. Розірвання вже сформованих інтегрованих горизонтально-вертикальних об'єднань призвели до обмеження експортних потужностей зернового підкомплексу, а також до зниження рівня інтенсифікації виробництва зернових і зернобобових культур. Під час війни в Україні процес інтеграції національного ринку в світове господарство та в глобальні торговельно-економічні відносини між державами, відбувається негативно. Це пов'язано із призупиненням основний експортних ланцюгів

зернового підкомплексу, а також ускладнення сертифікації окремої групи зернової продукції, яка вимагає поглибленого використання ресурсно-сировинної компоненти у виробничому процесі.

Найбільший обсяг експорту зернового підкомплексу України припадав на пшеницю. Її значна частка здебільшого формувалась на ринках Лівану (> 90%), Тунісу (> 50%), Пакистану (> 50%) та Лівії (40%) [6; 8]. За 2019-2021 рр. Україна посіла третє місце серед основних експортерів до країн ЄС, поступившись лише США (12,3 млрд дол США) та Бразилії (11,7 млрд дол США). Обсяг аграрного експорту України до країн-членів ЄС у 2019 р. склав 7,3 млрд дол США. Позитивною тенденцією в розвитку міжнародних торговельно-економічних відносинах України є посилення ролі країн ЄС у двосторонній торгівлі продукцією зернового

підкомплексу, частка якої зростала не лише в експорті, але й імпорті (рис. 1).

Ринок країн ЄС є цільовим для суб'єктів зернового підкомплексу, адже він відзначається не лише високим рівнем ємності та плато-спроможності, але й еталонними стандартами ведення конкурентної боротьби, забезпечення якості й безпеки продовольства, їх орієнтації на досягнення високого рівня конкуренто-спроможності зернової галузі України. Експорт зернових і зернобобових у 2023 р. склав 3,9 млн тонн, що на 17% менше в порівнянні з 2022 р. (4,7 млн тонн). Збереження щомісячних темпів експорту зерна в діапазоні 3,5-4,0 млн тонн дозволило Україні повністю використати експортний потенціал зернового підкомплексу в галузевій системі аграрного сектора економіки.

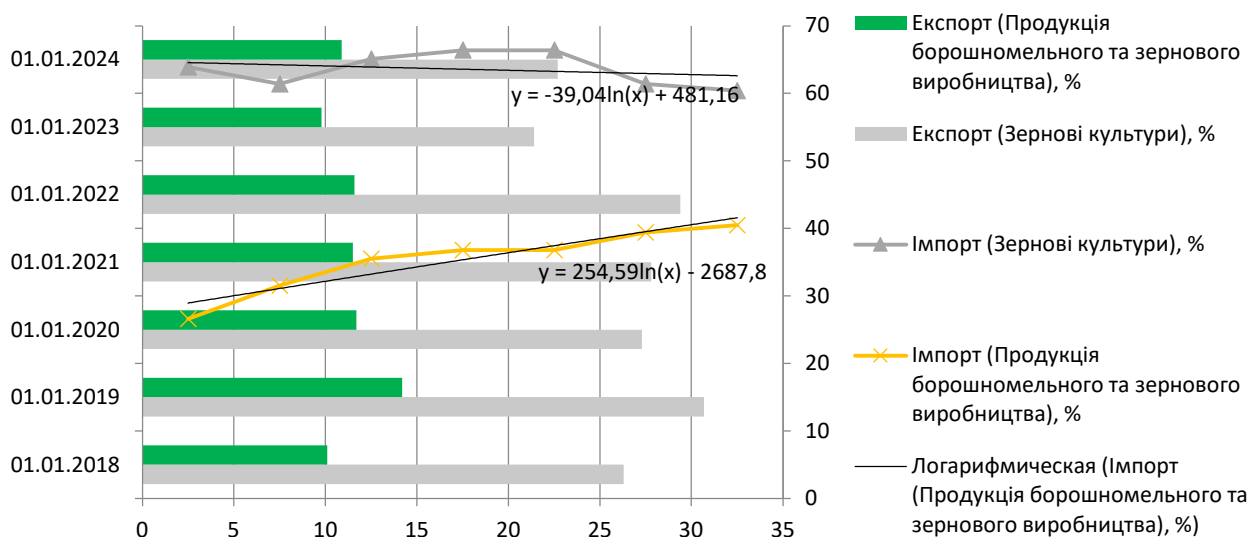

Рисунок 1 - Частка експорту продукції зернового підкомплексу України в структурі експортно-імпортних операцій країн ЄС за 2018-2024 рр., %

Джерело: побудовано на основі даних [6; 8]

У 2022-2023 рр. (тобто, з 1 липня 2022 р. по 30 червня 2023 р.) Україна експортувала 48,9 млн тонн зернових і зернобобових культур (рис. 2).

У серпні, після виходу Росії із зернової угоди, Україна запропонувала судовласникам новий морський маршрут вздовж східного берега Чорного моря. Тоді українські порти успішно покинули п'ять

суден, які були заблоковані в Україні від початку російського вторгнення. В листопаді 2023 р. Україна разом із британським урядом та пулом страхових компаній (Marsh McLennan та Lloyd's of London), було створено спеціальний фонд страхування суден на 50 млн дол США.

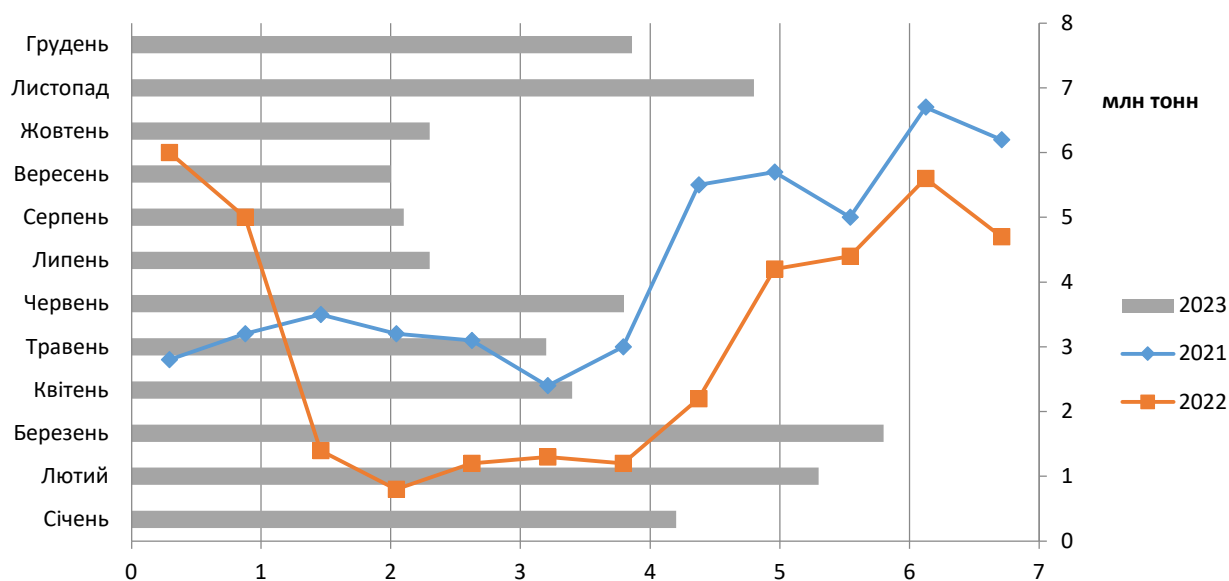

Рисунок 2 - Щомісячний транзит експортних перевезень продукції зернового підкомплексу України за 2021-2023 рр., млн тонн

Джерело: побудовано на основі даних [6; 8]

У 2023 р. зовнішньоторговельний оборот зернової продукції з України в країни світу зменшився у порівнянні з 2022 р. на 1,4% та складав 98 млрд дол США. Дефіцит торгівлі зернової продукції є суттєвим і становить 26,4 млрд дол США. Але такі зміни є закономірними, враховуючи підрив країною-агресором Каховської ГЕС, що спричинило дефіцит води в промислових центрах України та блокування традиційних логістичних маршрутів у 2023 р., як морських, так і автомобільних.

Вартісний обсяг українського експорту зернової продукції у 2023 р. знизився на 18,7% у порівнянні з 2022 р. та склав 35,8 млрд дол США. Це один із найнижчих показників за останні 10 років незалежності України. Дефіцит водних ресурсів фактично призвів до зупинки розвитку зернового підкомплексу. При цьому логістика продовжує залишатися ключовою проблемою для українського експорту. З усіма проблемами та викликами Україна експортувала 99,8 млн тонн товарів. Проте, це на 112 тис тонн більше, ніж у 2022 році. Цього вдалося досягти за рахунок зростання експорту новим морським маршрутом вздовж територіальних вод країн-партнерів. Оскільки експорт новим морським коридором для України доступний не лише для зерна, а й для всіх товарів, то для порівняння, необхідно

зазначити, що експорт металу та напівфабрикатів зріс на 40%, плоского прокату – на 45,3 відсотків. Загалом за 2023 р. експорт морем збільшився на 1 млн тонн у порівнянні з 2022 роком.

Також відбулось зростання експорту контейнерними перевезеннями – 86% залізничним і 36% автомобільним транспортом. Це найефективніший спосіб транспортування продукції з доданою вартістю. Водночас, у кінці 2023 р., через блокаду польських кордонів, відбулося скорочення експорту зернової продукції автомобільним транспортом на 18,3 відсотків. Загалом скорочення в річному обчисленні склало лише 0,7 відсотків.

Згідно з оновленими прогнозами USDA, у 2022-2023 рр. показники України щодо виробництва пшениці залишаться без змін на рівні 195 млн тонн, а експорт пшениці збільшиться на 1 млн тонн до 11 млн тонн [7]. Щодо кукурудзи, то показники України значно зростуть як щодо виробництва (+5 млн тонн до 30 млн тонн), так і щодо експорту (+3,5 млн тонн до 12,5 млн тонн). Оновлений світовий прогноз пшениці на 2022-2023 рр. передбачав збільшення обсягів виробництва, зростання споживання та обсягів торгівлі, незначне скорочення кінцевих запасів (рис. 3).

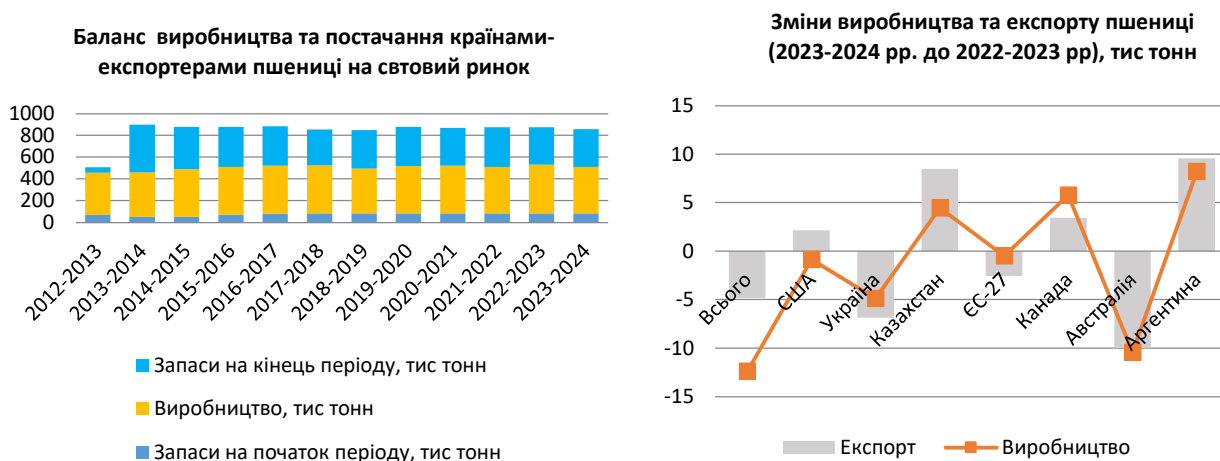

Рисунок 3 - Баланс виробництва та постачання країнами-експортерами пшениці на світовому ринку за 2012-2024 роки, тис тонн

Джерело: побудовано на основі даних [7]

Світове виробництво пшениці збільшено на 8 млн тонн до рекордних 779,6 млн тонн в основному за рахунок викраденого росією з території України зерна (+6,5 млн тонн до 88 млн тонн), Австралії (+3 млн тонн до 33 млн тонн) та Китаї (+3 млн тонн до 138 млн тонн). При цьому спостерігалось скорочення обсягів виробництва пшениці в Індії (-3 млн тонн до 103 млн тонн) та в країнах ЄС (-2 млн т до 132,1 млн тонн). Скорочення постачання пшениці в ЄС відбулось в основному за рахунок Угорщини, Іспанії та Румунії [7].

За 2022-2023 рр. світове споживання пшениці збільшилось на 4,4 млн тонн до 788,6 млн тонн, в основному в Австралії. При цьому, за цей період світова торгівля пшеницею зросла на 3,2 млн тонн до 208,6 млн. тонн (в основному за рахунок збільшення експорту викрадених росією сировинного резерву зернового підкомплексу України (+2 млн тонн до 42 млн тонн), Австралією (+1 млн тонн до 24 млн тонн) та Україною (+1 млн тонн до 11 млн тонн). Залишки запасів на кінець 2022-2023 рр. скоротились на 0,2 млн тонн до 267,3 млн тонн і залишаються на найнижчому рівні за 2018-2023 роки [7].

Україна може постачати пшениці у Європу більш як 6 млн тонн в сезон. Але потрібно розуміти, що Європа, по-перше, сама може зібрати більше пшениці; по-друге, для України існує заборона на імпорт пшениці з боку країн-сусідок. І скоріш за все, ця заборона буде подовжена, тому що країни Європи входять у новий сезон з дуже великими запасами старого врожаю.

Румунія не встигає реалізовувати пшеницю в один сезон, тому що наразі попит на зерно з боку світових експортерів відсутній. І перед румунськими фермерами вже постає проблема – куди дівати новий врожай, який одразу постачається з поля до порту. Тому, українським виробникам зернового підкомплексу лишається тільки постачати пшеницю транзитом до цих країн. Але обсяг вивезення продукції обмежений. Країни, які дійсно потребують української пшениці – це азійські країни та країни Північної Африки [7]. Проте вони у 2022-2023 рр. зменшили закупівлі українського зерна (рис. 4).

Економічні інструменти нарощування експортного потенціалу зернового підкомплексу в галузевій системі аграрного сектора України дозволяють ідентифікувати його компоненти, які відіграють важливу роль у розширенні меж зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів виробництва та забезпеченні підтримки їх зовнішньоторговельних можливостей в умовах глобальних викликів та змін. Означимо, що через воєнний стан в Україні було нівельовано зростання таких показників як: обсяг експорту продукції зернового підкомплексу до кількості здійснених зовнішньоторговельних операцій; відношення українського експорту сільськогосподарської продукції до загальносвітового; індикатор ефективності експортних можливостей зернового підкомплексу.

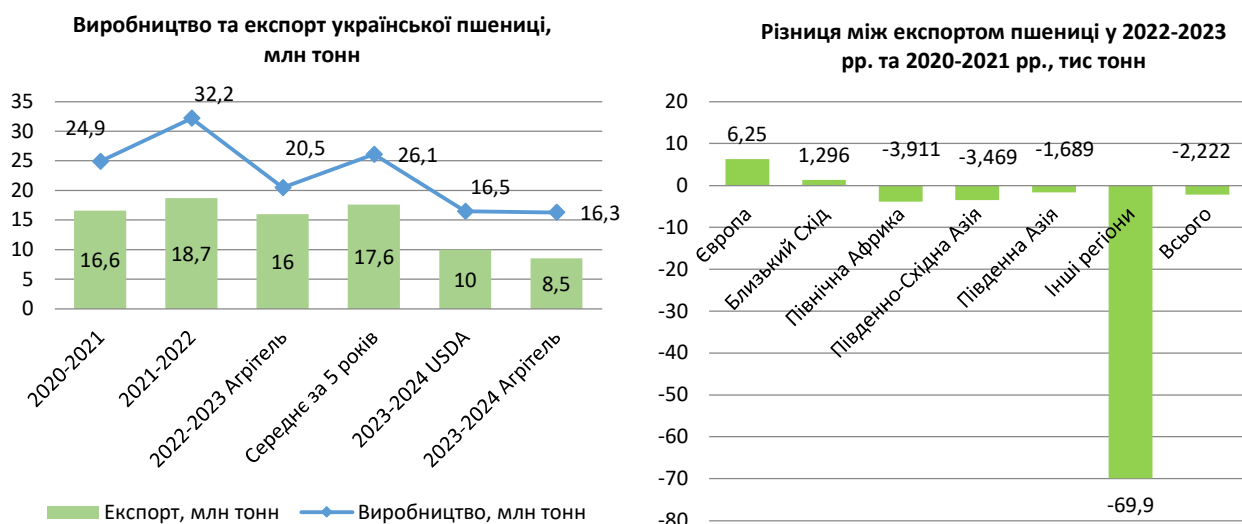

Рисунок 4 - Динамічний тренд зниження експорту української пшениці на світовому ринку в періоді воєнного стану країни за 2023-2024 рр. млн тонн

Джерело: побудовано на основі даних [7]

На сучасному етапі реальна небезпека, яка склалась в аграрному секторі економіки України стримує розвиток експортного потенціалу зернового підкомплексу, і це в подальшому може призвести до незворотних процесів та стати на заваді повоєнного відновлення країни: низька якість управління зернового підкомплексу; ігнорування інновацій в технологічному процесі; відсутність стандартизації діяльності підприємств; недостатній рівень фінансування (незважаючи на значну фінансову допомогу країн-партнерів); зношення основних фондів та зниження ступеня матеріального забезпечення галузі; недостатнє забезпечення підприємств сучасним виробничим обладнанням; недостатній рівень інноваційного розвитку підприємств; нерегульовані законодавчі норми щодо спільної зовнішньоторговельної діяльності з країнами Європи; вплив неконтрольованих та непередбачуваних факторів на результати виробництва; недосконалість економічних

регуляторів [15]. Європейські ринки є найбільш привабливими для українських суб'єктів зернового підкомплексу за рахунок географічної близькості та однакової галузевої спрямованості за видами експортної продукції. Проте вихід на них ускладнюється через високий рівень конкуренції. Як показує практика, нездатність зернового підкомплексу України подолати бар'єри європейського ринку пов'язана із неналежною адаптованістю суб'єктів виробництва до його вимог та стандартів [7].

Для формування прогнозної моделі розвитку експортного потенціалу зернового підкомплексу в галузевій системі аграрного сектора України було використано кореляційно-регресійний підхід (рис. 5). Він підтверджує, що за 2012-2023 рр. залежність ВВП від експорту продукції зернового підкомплексу в Україні має тісний зв'язок (коефіцієнт детермінації $R^2=0.7836$).

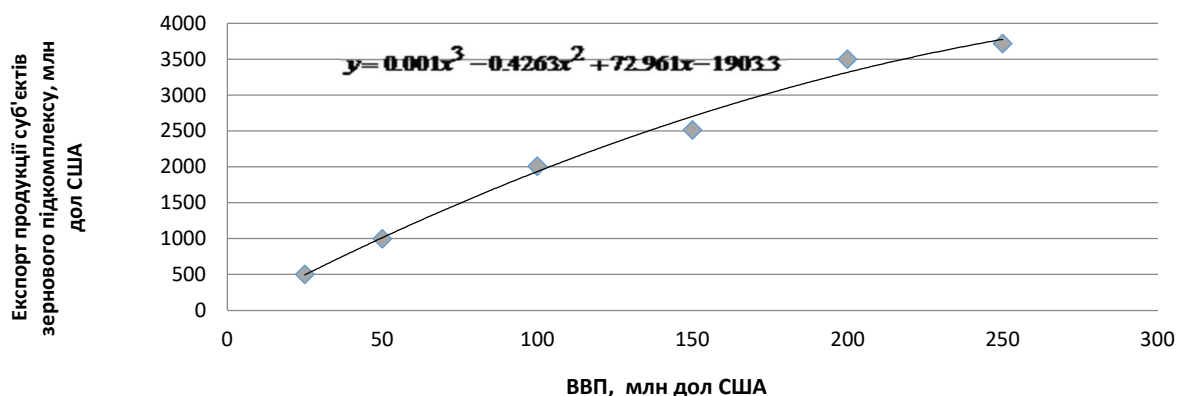

Рисунок 5 - Залежність ВВП від експорту продукції зернового підкомплексу України

Джерело: побудовано на основі даних [6; 13]

Для оцінки прогнозованої похибки (рис. 6), було порівняно фактичний обсяг експорту продукції зернового підкомплексу України із прогнозованою величиною зростання (скорочення) обсягу ВВП від зовнішньоекономічної торгівлі суб'єктів зернового виробництва.

В моделі відхилення залежності ВВП від зовнішньоекономічної торгівлі суб'єктів зернового

підкомплексу України становить 505,430 млн дол США.

В якості прогнозованих темпів зростання (скорочення) обсягу ВВП від експорту продукції зернового підкомплексу України на період 2024-2027 рр. (рис. 6) було використано данні НБУ (від 2,9% до 4,8%), Світового Банку (від 3,5% до 4,5%), МВФ (від -3,0%; +1,0% до 4,0%) та окреслено песимістичні й оптимістичні сценарії розвитку подій.

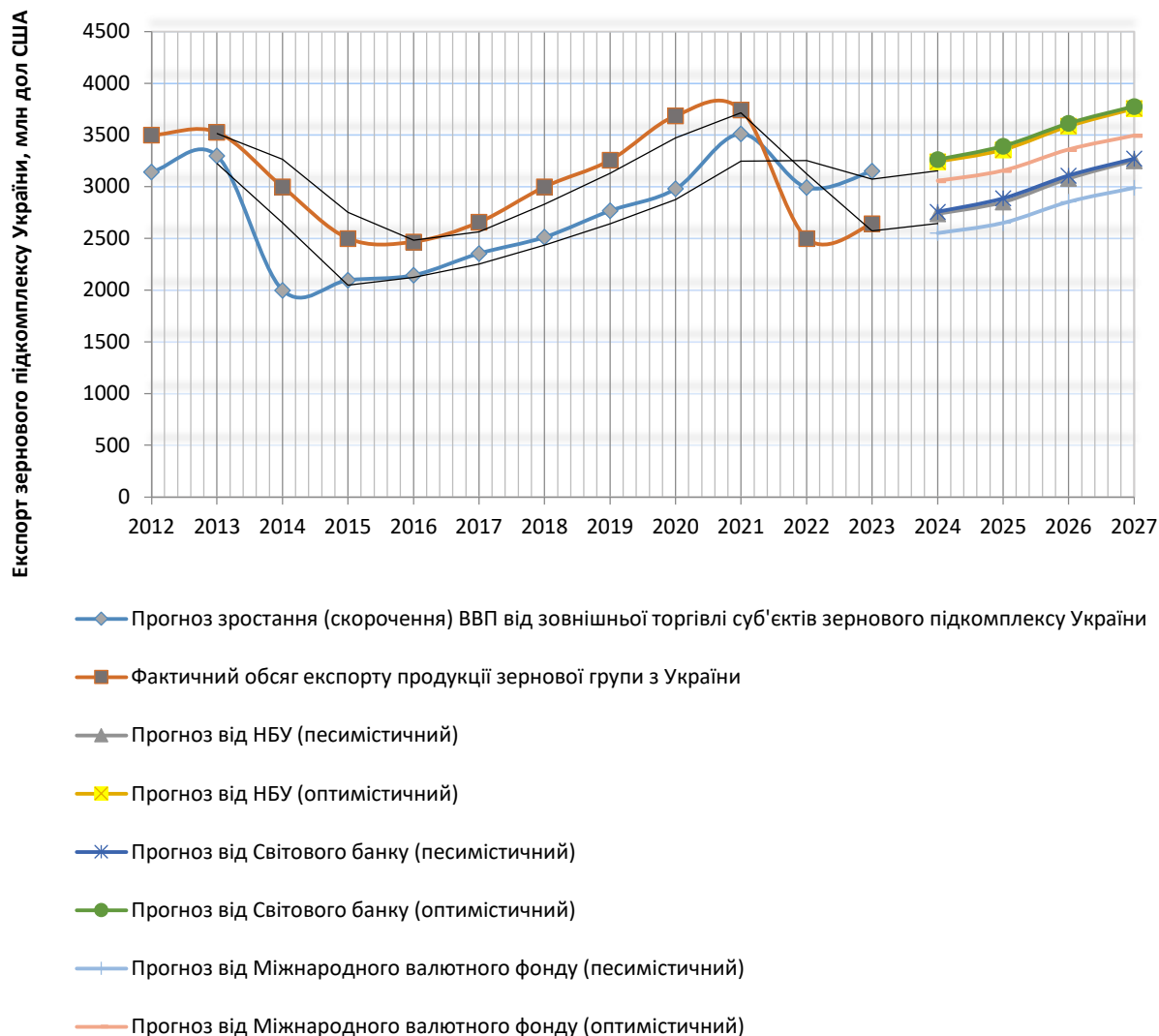

Рисунок 6 - Прогнозна величина зростання (скорочення) обсягу ВВП від зовнішньоекономічної торгівлі суб'єктів зернового підкомплексу України на 2024-2027 рр., млн дол США

Джерело: побудовано авторами на основі даних [6; 13]

Згідно з песимістично-оптимістичним прогнозом НБУ, у 2024 р. граничні межі зростання ВВП від зовнішньоекономічної торгівлі суб'єктів зернового підкомплексу дорівнювали від 2739,4 млн дол США до 3244,9 млн дол США, у 2025 р. складуть від 2853,04 млн дол США до 3358,47 млн дол США, у 2026 р. – від 3081,42 млн дол США до 3586,85 млн дол США, у 2027 р. – 3253,59 млн дол США до 3759,02 млн дол США.

Песимістично-оптимістичний прогноз Світового Банку свідчить, що у 2024 р. очікувалось зростання ВВП від зовнішньоекономічної торгівлі суб'єктів зернового підкомплексу в межах від 2758,39 млн дол США до 3263,82 млн дол США, у 2025 р. він буде складати від 2888,94 млн дол США до 3394,37 млн дол США, у 2026 р. – від 3109,58 млн дол США до 3615,01 млн дол США, у 2027 р. – 3273,13 млн дол США до 3778,56 млн дол США.

Песимістично-оптимістичний прогноз МВФ демонструє, що у 2024 р. очікувалось зростання ВВП від зовнішньоекономічної торгівлі суб'єктів зернового підкомплексу в межах від 2553,42 млн дол США до 3058,85 млн дол США, у 2025 р. прогнозується від 2651,29 млн дол США до 3156,72 млн дол США, у 2026 р. – від 2856,49 млн дол США до 3361,92 млн дол США, у 2027 р. – 2990,96 млн дол США до 3496,39 млн дол США.

Для виходу України з економічної рецесії, спричиненої російським вторгненням, доцільно розглядати стратегію економічного стимулювання, зокрема ті складові експортного потенціалу, що використовують нові фінансові інструменти для розвитку зернового підкомплексу.

Висновки. Таким чином, наявні й істотні можливості експортного потенціалу зернового підкомплексу України потребують нових євроінтеграційних нововведень у країні через партнерські відносини та розширення пропозиції в глобальному вимірі, відновлення економічних інструментів зовнішньоекономічної діяльності. Поміж цього, гармонізація відносин щодо відновлення високого рівня довіри іноземних інвесторів до зернового підкомплексу України, зокрема у справі подолання інформаційної непрозорості щодо використання інвестиційних потоків, має врегульовуватись лише за наявності нових реформ в

економіці, пов'язаних із сукупністю функціональних залежностей між сільськогосподарськими та промисловими підприємствами, які забезпечують формування пропозиції зерна, його первинну обробку, зберігання та переробку на борошно, крупи, комбікорми, а також реалізацію цієї продукції на експорт, через посередницькі структури. Це слугує джерелом сировинних ресурсів для підприємств спеціалізованих галузей із виробництва продовольчих товарів.

На нашу думку, якісна інтеграція зернового підкомплексу в галузевій системі аграрного сектора України в умовах глобальних викликів потребує перетворення зовнішньоторговельних відносин на більш відкрите середовище з багатосторонніми зв'язками. Такий висновок обумовлюється наявністю в Україні принципових ознак зміцнення міжнародної співпраці в межах аграрного сектора в порівнянні з іншими видами економічної діяльності. Тому з метою розширення програми зовнішньоторговельної кооперації між суб'єктами зернового підкомплексу України та європейськими партнерами необхідно диверсифікувати географічну структуру експорту продукцією, підготувати та реалізувати проекти із залучення прямих іноземних інвестицій, що сприятиме зростанню рівня конкурентоспроможності країни на світовому ринку.

Література:

1. Авксентієва І. В. Оцінка експортного потенціалу підприємства. *Економіка та держава*. 2006. № 4. С. 55–57.
2. Андрушко М. І., Дудяк Р. П., Колодійчук В. А. Зернопродуктовий підкомплекс АПК як об'єкт логістичного управління. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Сер. *Логістика*. 2004. № 499. С. 136-140.
3. Бунак Н. М. Механізм зовнішньоекономічної діяльності на ринку насіння зернових колосових культур. *Економіка АПК*, 2019. № 2. С. 42–47.
4. Герушенко Ю.О. Експортний потенціал сфери виробництва як фактор підвищення рівня безпеки національної економіки. *Львів: Інфо-ТАРА*, 2016. 277 с.
5. Гуменюк Ю. В. Стратегії розвитку зернопродуктового підкомплексу АПК для забезпечення продовольчої безпеки країни та комплексного розвитку сільського господарства. *Вісник Хмельницького національного університету*, 2019. № 2. С. 147–152.
6. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Департамент сільського господарства США (USDA). URL: <https://dzi.gov.ua/press-centre/news/usda-znachno-zbilshyv-prognoz-vyrobnytstva-ta-eksportu-kukurudzy-ukrayinoyu-v-2022-2023-mr/>
8. Економіка України. URL: <https://ces.org.ua/ukrainian-economy-in-2023-tracker-overview/>
9. Зрайло І.І. Обґрунтування методичних характеристик оцінювання зовнішньоекономічного потенціалу зернопродуктового підкомплексу АПК. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2018. № 2. С. 39-42.
10. Колодійчук В.А. Галузеве позиціонування зернопродуктового підкомплексу АПК України. *Економічний часопис-XXI*, 2014. № 9-10 (1). С. 45-48.
11. Міценко Н. Г., Іванова Б. В., Шаповалова Є. В. Формування збутового потенціалу вітчизняних підприємств на європейському ринку. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2019. №58. С. 55-62.
12. Олійник Я., Запотоцький С. Конкурентні засади формування експортного потенціалу регіонів України. *Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка*. 2011. № 59. С. 6-10.
13. Світового банку. URL: <https://data.worldbank.org/>
14. Семененко О. С. Особливості формування і використання ресурсного потенціалу аграрної сфери прикордонного регіону. *Ужгород: ТТ «Аріадна»*, 2010. 240 с.
15. Шевченко Д. М. Перспективи повоєнного відновлення харчового виробництва. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Відновлення та модернізація економіки України: виклики, пріоритети, практики». Харків: ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ», 2023. 266 с; С. 201-203. URL: https://www.researchgate.net/profile/Irina-Nagorna-2/publication/370073155_Donorska_dopomoga_ak_metod_vidnovlennia_ekonomiki_kraini_svitovij_dosvid/links/643e3e9ee881690c4be074ad/Donorska-dopomoga-ak-metod-vidnovlennia-ekonomiki-kraini-svitovij-dosvid.pdf#page=201
16. Яценко О. М., Невзляд Н. Г. Розвиток експортного потенціалу аграрного сектору економіки України в умовах глобалізації. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Серія «Економічні науки»*, 2015. № 3 (90). С. 39–48.

References:

1. Avksentieva, I. V. (2006). Assessment of the export potential of the enterprise. *Economy and the state*, 4, 55–57.
2. Andrushko, M.I., Dudyak, R.P., Kolodiychuk, V.A. (2004). Grain-product subcomplex of the agricultural industry as an object of logistics management. *Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic". Ser. Logistics*, 499, 136-140.
3. Bunyak, N.M. (2019). Mechanism of foreign economic activity in the grain seed market. *Economy of the agricultural industry*, 2, 42–47.
4. Gerushenko, Yu. O. (2016). Export potential of the production sector as a factor in increasing the level of security of the national economy. Lviv: Info-TARA. [in Ukraine]
5. Gumenyuk, Yu.V. (2019). Strategies for the development of the grain-product subcomplex of the agricultural industry to ensure the country's food security and the comprehensive development of agriculture. *Bulletin of Khmelnytsky National University*, 2, 147–152.
6. State Statistics Service of Ukraine. (2023). URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. United States Department of Agriculture (USDA). (2023). URL: <https://dzi.gov.ua/press-centre/news/usda-znachno-zbilshyv-prognoz-vyrobnytstva-ta-eksportu-kukurudzy-ukrayinoyu-v-2022-2023-mr/>
8. Economy of Ukraine. (2023). URL: <https://ces.org.ua/ukrainian-economy-in-2023-tracker-overview/>
9. Zrailo, I.I. (2018). Substantiation of methodological characteristics of assessing the foreign economic potential of the grain-product subcomplex of the agricultural and industrial complex. *Bulletin of the Khmelnytsky National University*, 2, 39-42.
10. Kolodiychuk, V.A. (2014). Sectoral positioning of the grain-product subcomplex of the agricultural and industrial complex of Ukraine. *Economic Journal-XXI*, 9-10(1), 45-48.
11. Mitsenko, N. G., Ivanova, B. V., Shapovalova, E. V. (2019). Formation of the sales potential of domestic enterprises on the European market. *Bulletin of the Lviv Trade and Economic University. Economic Sciences*, 58, 55-62.
12. Oliynyk, Ya., Zapototskyi, S. (2011). Competitive principles of forming the export potential of regions of Ukraine. *Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Kyiv*, 59, 6-10.
13. World Bank. (2023). URL: <https://data.worldbank.org/>
14. Semenenko, O.S. (2010). Features of the formation and use of the resource potential of the agricultural sector of the border region. Uzhgorod: TT "Ariadna". [in Ukraine]
15. Shevchenko, D.M. (2023). Prospects for the post-war restoration of food production. Proceedings of the International Scientific and Practical Conference "Recovery and Modernization of the Economy of Ukraine: Challenges, Priorities, Practices". Kharkiv: VSP "Kharkiv Trade and Economic Professional College of DTEU", 266 p.; pp. 201-203. URL: https://www.researchgate.net/profile/Irina-Nagorna-2/publication/370073155_Donorska_dopomoga_ak_metod_vidnovlenna_ekonomiki_kraini_svitovij_dosvid/links/643e3e9ee881690c4be074ad/Donorska-dopomoga-ak-metod-vidnovlenna-ekonomiki-kraini-svitovij-dosvid.pdf#page=201 [in Ukraine]
16. Yatsenko, O.M., Nevzlyad, N.G. (2015). Development of the export potential of the agricultural sector of the economy of Ukraine in the context of globalization. *Foreign trade: economics, finance, law. Series "Economic Sciences"*, 3(90), 39–48.

Ця робота ліцензована Creative Commons Attribution 4.0 International License